

Overwegend bewolkt en af en toe opklaringen ...

Dolf van Veen (Windesheim en NCOJ)

 Nederlands Centrum
Onderwijs en Jeugdzorg

Windesheim

PASSEND ONDERWIJS EN DE OPLEIDINGSSCHOOL PO/VO

14 NOVEMBER 2017 UTRECHT

PASSEND ONDERWIJS EN DE LERARENOPLEIDINGEN

WAT GAAN WE TIJDENS DEZE BIJEENKOMST DOEN?

Wat betekent de ontwikkeling van passend onderwijs voor de lerarenopleidingen?

Wat gebeurt er in de opleidingen en waar is behoefte aan in het werkveld?

Wat betekent dat voor scholen en lerarenopleidingen?

Samen beter, beter samen!

-onderzoek

-praktijkervaringen

PASSEND ONDERWIJS: WAAR STAAN WE IN NEDERLAND EN WAT IS DE ONTWIKKELINGSRICHTING?

Beleidsarme invoering per schooljaar 2014/15: geen stip op de horizon, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden PO en VO zijn aan zet, de ontwikkeling moet van onderop komen.

Brancheorganisaties (PO-, VO-, MBO-raad) bieden enige richting met referentiekader passend onderwijs, landelijk weinig ondersteuning.

Van segregatie opgeschoven (via weer samen naar school en LGF) naar passend onderwijs; (nog) geen sprake van doorontwikkeling naar inclusief onderwijs. Positie van SO en VSO blijft gehandhaafd (wel ontvlechten) en meedoen in samenwerkingsverbanden PO en VO.

PASSEND ONDERWIJS OP WEG NAAR INCLUSIEVER ONDERWIJS?

INLEIDING – MIJN ONDERZOEK 1996-2016

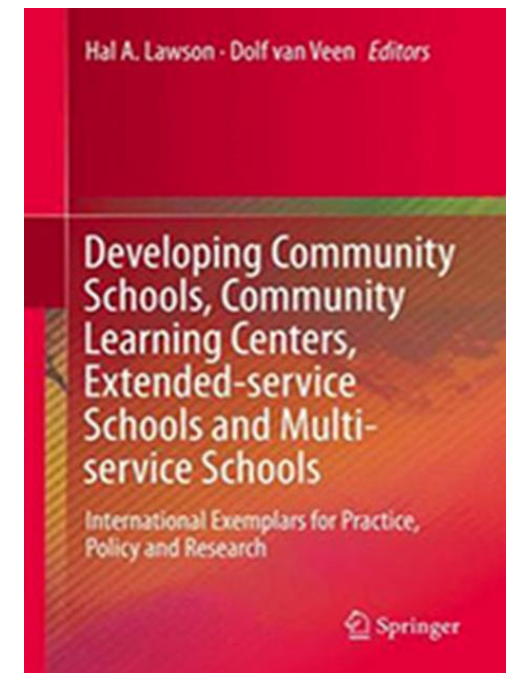
- **Kwaliteit ondersteuning voor leren en onderwijzen?**
Kwetsbaar, vooral de externe support! [mismatch tussen behoeften en aanbod, kwaliteitsvragen hulp; weinig steun voor leerkrachten!]
- **Kwaliteit ondersteuning voor leerlingen op school? Grote verschillen, soms is school risicofactor!** [ook: pedagogiek, keuzebegeleiding en mentoraat, school klimaat]
- **Beschikbaarheid/omvang en type jeugdhulp en zorg?**
Beperkt! [focus op bestaande interventies en niet op gebundelde inzet, samenwerking en preventie]
- **Inzicht in extra ondersteuningsbehoeften van leerlingen?**
Beperkt! [achterstanden, ontwikkelingsstimulering, hindernissen voor leren en ontwikkeling]
- **Kwaliteit van de lerarenopleiding? Moet beter, grote verschillen tussen opleidingen!** [pedagogiek versus vakinhoudelijke kennis]
- **Kennistransfer is beperkt, net als het leren van goede en veelbelovende uitvoeringspraktijken**

WAT BETEKEN DE INVOERING VAN PASSEND ONDERWIJS VOOR DE LERARENOPLEIDINGEN?

Goede vraag: NRO-onderzoek, zie Van Veen e.a., dec. 2016 voor resultaten):

- ✓ aanzienlijke variatie *tussen* de verschillende typen opleidingen en *binnen* elk type lerarenopleidingen
- ✓ opleidingssectoren en beroepsorganisaties komen relatief laat in actie
- ✓ vanaf 2013 versnelling Alliantie Onderwijs en Jeugdzorg, ADEF-werkgroep, voorhoe-degroep Passend onderwijs Lerarenagenda, VELON-themagroep, LOBO-werkgroep (beginnend) en ICL/ULO (wenselijk)

MATE WAARIN OPLEIDING KLAAR IS VOOR PASSEND ONDERWIJS NAAR TYPEN OPLEIDINGEN (IN PROCENTEN EN SCHAALSCORES) (NRO – ONDERZOEK VAN VEEN E.A., 2016)

	pabo	2e gr	1e gr univ	1e gr vakm	alo	master SEN	totaal
niet	0	0	0	25	0	0	2
geringe mate	11	33	14	25	20	0	17
enige mate	39	44	43	0	60	0	37
ruime mate	44	22	14	0	20	67	30
zeer ruime mate	6	0	14	0	0	33	7
weet niet/n.v.t.	0	0	14	50	0	0	7
totaal abs. (n=100%)	18	9	7	4	5	3	46
gemiddelde scores (schaal 1-5)	3,4	2,9	3,3	1,5	3,0	4,3	

PASSEND ONDERWIJS EN DE LERARENOPLEIDINGEN

ACTIVITEITEN IN ADEF-VERBAND EN OOK IN LOBO

- uitwisselen curriculum en vernieuwen onderdelen leerplan (bijv. werkboek)
- verkennen van de kennisbasis en voorbeeldpraktijken
- werkbezoeken

THE UNIVERSITY
of EDINBURGH

UNIVERSITY
OF ABERDEEN

PASSEND ONDERWIJS EN DE LERARENOPLEIDINGEN

... EN RECENT VELON-WERK GROEP

- a. uitwisselen inhoud en aanpak curriculumontwikkeling in opleidingen (opbrengst o.a. handboek- en werkboek)
- b. implicaties voor professionalisering en beroepseisen van lerarenopleiders
- c. kennisbasis en landelijk referentiekader
- d. werkbezoeken (internationale) samenwerking
- e. studiedagen en conferenties als ontmoetingsplek

WAT BETEKENT DE INVOERING VAN PASSEND ONDERWIJS VOOR DE LERARENOPLEIDINGEN?

Enkele kernvragen:

- ✓ wat betekent passend onderwijs voor inzicht/kennis, vaardigheden en attitudes van aankomende leerkrachten?
- ✓ hoe kunnen we goed samenwerken met het scholenveld in de beroepsvoorbereiding en ook in de inductiefase?
- ✓ wat is de doorgaande leerlijn initieel, post h(b)o en Master (S)EN?
- ✓ bij welke voorbeelden in binnen-en buitenland kunnen we aansluiten?
- ✓ samenwerken tussen de opleidingen?

PASSEND ONDERWIJS IN DE PRAKTIJK

ENKELE CITATEN ...

‘Gelukkig maak ik deze ontwikkeling nog mee, op weg naar inclusief onderwijs?’

‘Het gaat te snel; we moeten het pas doen als alle leerkrachten in het team vaardig zijn!’

‘(Nog) meer leerlingen met gedragsproblemen is niet goed voor de prestaties van andere leerlingen in de groep!’

‘Er is veel veranderd en de ambities zijn hoog (..) maar de externe ondersteuning staat nog steeds op een laag pitje!’

‘We willen wel als team en school maar hebben te weinig middelen en tijd; ik sta gedeeltelijk weer voor de groep!’

‘We hebben het goede spoor gevonden, nu gaan we snel meters maken.’

‘Waar is de ondersteuning? Ik ben er niet voor opgeleid!’

KRITISCHE OBSERVATIES ANNO 2017

- verschillende en weinig concrete beelden** bij passend onderwijs en geen fasering van invoering; nog veel bestuurlijke drukte
- ondersteuningsplan** voor leerkrachten, intern begeleiders en schoolleiders / besturen **ontbreekt** in de regel
- het regulier onderwijs kan het niet alleen:** sociale en professionele hulpbronnen benutten (gezin, omgeving, speciaal onderwijs, jeugdhulp, e.d.)
- transitie jeugdzorg** biedt kansen én **risico's**: (meer) tekorten maatschappelijk werk, opvoedingshulp, jeugd-GGz en (para)medische zorg
- 'projectitis'**: te veel programma's en cursussen/scholing die naast elkaar ingevoerd worden en niet zijn ingebed in de zorgstructuur en schoolontwikkeling

POSITIEVE OBSERVATIES ANNO 2017

- toenemend aantal scholen/SWV met **positieve energie**, veelbelovende aanpakken en resultaten
- scholen/SWV waar cynisme ook bij tegenslag en wegvallen van voorzieningen geen kans krijgt en men zich blijft inzetten voor verbetering
- goed **leiderschap** in scholen en samenwerkingsverbanden en (van lokale en regionale) overheden
- toenemende aandacht voor **professionalisering**, en ondersteuning en coaching
- meer en betere samenwerkingsinitiatieven met **lerarenopleidingen**

Passend onderwijs en de leraar

Omgaan met verschillen en gedragsvraagstukken

(van Veen & van der Steenhoven, 2014 en 2016)

- ✓ 13% van de leerkrachten beschikt in hoge mate over competenties om passend onderwijs aan te bieden aan leerlingen met GEP. Voor 64% geldt dit in enige mate
- ✓ Van de leerkrachten vindt 46% dat de school onvoldoende expertise heeft om kinderen met gedrags- en emotionele problemen optimaal onderwijs te geven
- ✓ Bij handelingsverlegenheid noemen leerkrachten in 77% | 81% van de aangedragen casussen gedragsproblemen bij leerlingen
- ✓ Druk op IB/zoco groot: 31% | 26% genoeg tijd; 44% | 42% werkdruk onaanvaardbaar; 44% | 64% onvoldoende tijd coaching leraren
- ✓ Zorgstructuur voldoende bij GEP (48% | 44%), fysieke (38% | 40%) en verstandelijke beperkingen (30%)

Passend onderwijs en gewenste professionalisering leerkrachten (percentages, n=393) *(Recent IB-onderzoek: Van der Steenhoven & Van Veen, 2016)*

Omgaan met verschillen in gedrag in heterogene groepen	83
Pedagogische relaties/interactie met leerlingen	67
Differentiatie bij instructie aan heterogene groep leerlingen	67
Pedagogisch klassenmanagement	60
Onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen	57
Signalering GEP	49
Samenwerking met ouders van leerlingen GEP	49
Onderwijs aan leerlingen met verstandelijke beperkingen	26
Onderwijs aan leerlingen met fysieke beperkingen	23

Gerealiseerde praktijk van ondersteuning en samenwerking

(percentages, n=393) *(Recent IB-onderzoek: Van der Steenhoven & Van Veen, 2016)*

Basisondersteuning waarmaken op school dit jaar	73
Extra ondersteuning waarmaken op school dit jaar	50
Vertrouwen ontwikkeling passend onderwijs 3-5 jaar	48
Goede aanpakken op school voor onderwijs GEP	45
Goede diagnostische expertise beschikbaar vanuit jeugdhulp	39
Goed zicht op benodigde ondersteuning vanuit de jeugdhulp	31
Goede samenwerking met jeugdhulp voor combinatieprogramma's	19

Passend onderwijs en de leraar

Omgaan met verschillen en gedragsvraagstukken

- positieve houding leraren t.a.v. diversiteit als uitgangspunt en uitdaging, coöperatief leren en participatie (vooral in het primair onderwijs en mbo aanwezig!)
- naast vakkennis, klassenmanagement en pedagogisch-didactische vaardigheden ook samenwerkingsvaardigheden (ouders, collega's van binnen en buiten school) nodig
- bij ondersteuning leerkrachten nadruk op bevorderen van vaardigheden, zelfvertrouwen en sociale steun (Beyond survival: Day, 2013), niet op tekorten
- belang van goed werkend interdisciplinair ondersteuningsteam / ZAT (van Veen, 2008; 2015) voor handelingsgericht arrangeren in het onderwijs, advies/consultatie en directe ondersteuning
- benut ervaringskennis van collega's, ook uit 'specialistische scholen', en ouders

IMPLICATIES VOOR LERARENOPLEIDINGEN

- ❑ Samenwerking met scholenveld en samenwerkingsverbanden terzake passend onderwijs is hoogste prioriteit! (PDS-model is waardevol)
- ❑ Kwaliteit van de beroepsvoorbereiding vraagt aansluiting bij en samenwerking met scholen met meer inclusieve leeromgevingen en schoolbesturen en samenwerkingsverbanden met ambitie
- ❑ Benutten van de kennisbasis en goede voorbeelden van samenwerking opleiding/scholenveld en voorbeeldcurricula in binnen- en buitenland
- ❑ Werk samen met collega-lerarenopleidingen en scholenveld vanuit inhoudelijke doelstellingen en meerjarenperspectief!

DANK VOOR UW AANDACHT!

Contactadres

D.van.veen@windesheim.nl

Dolf.vanveen@ncoj.nl